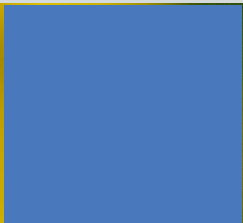
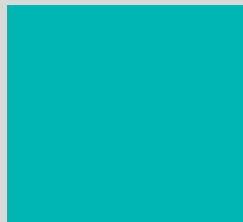

Fylkesmannen
i Møre og Romsdal

Forventningsbrev 2020

Fylkesmannen i Møre og Romsdal sine
forventningar til kommunane

Innhald

1	Utfordringsbildet	3
2	Overordna prioriteringar	6
2.1	Berekraftige kommunar og kommunestruktur	6
2.2	Miljø og klima	6
2.3	Samfunnstryggleik og beredskap	6
2.4	Tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid om livsløp og folkehelse	7
3	Fylkesmannens forventningar til kommunane	8
3.1	Plansamordning og kommunal planlegging	9
3.2	Kommuneøkonomi og skjønnsmiddel	10
3.3	Samfunnstryggleik og beredskap	12
3.4	Byggesaksbehandling etter plan- og bygningslova - utrygg byggegrunn	12
3.5	Oppvekst og utdanning	13
3.6	Klima og miljø	15
3.7	Landbruk	16
3.8	Helse og omsorg	17
3.9	Folkehelse, livsløp og velferd	18
4	Grunnlag for vidare dialog og samarbeid	20
4.1	Ny kommunelov	20
4.2	Møre og Romsdal 2025	20
4.3	Regional og kommunal utvikling i lys av FNs berekraftsmål	21
4.4	Klimaomstilling	21
4.5	Tilsynskalenderen	21
4.6	Kommunebesøk – dialog om utfordringsbilde og kommunestruktur	22

1

Utfordringsbildet

Omstillings- og endringsprosessane i samfunnet går både raskare og er meir omfattande enn tidlegare. Dette gir store utfordringar på ulike samfunnsområde - både internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt. Viktige utviklingstrekk og trendar vil ofte gjelde uavhengig av regionale eller lokale grenser.

Ulike perspektiv og tilnærmingar

Samfunnsutfordringane vil kunne opplevast og tolkast ulikt avhengig av ståstad og posisjon. Regionale og lokale føresetnader vil vere avgjerande for korleis dette påverkar oss i kvardagen. [Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019 - 2023](#) vedtatt ved kongeleg resolusjon 14.05.2019, legg viktige rammer og føringar for planleggings- og utviklingsarbeid i kommunar og fylkeskommunar. Regjeringa legg her vekt på at vi står overfor fire store utfordringar:

- å skape eit berekraftig velferdssamfunn
- å skape eit økologisk berekraftig samfunn gjennom mellom anna ein offensiv klimapolitikk og ei forsvarleg ressursforvaltning
- å skape eit sosialt berekraftig samfunn
- å skape eit trygt samfunn for alle

Regionale og lokale myndigheiter har sentrale oppgåver med å handtere desse utfordringane. Regjeringa understrekar at [FNs 17 berekraftsmål](#) som Noreg har slutta seg til, skal vere det politiske hovudsporet for å ta tak i utfordringane vi står overfor – både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Demografiske utviklingstrekk

Den demografiske utviklinga viser at vi i åra framover vil få ein markert auke i dei eldste aldersgruppene i Møre og Romsdal.

Forholdet mellom den yrkesaktive delen av befolkninga og alderspensjonistane vil endre seg. Kommunane må framover planlegge for fleire i aldersgruppa 67 år og eldre. Tilrettelegging for eit aldersvennleg samfunn omfattar ulike tilpassingar og tiltak knytt både til kommunen som lokalsamfunn og som tenesteytar. [Fylkesstatistikk 2019](#) for Møre og Romsdal viser svakare prosentvis folketalsvekst samla enn for landet elles. Det blir færre i dei yngste aldersgruppene og fleire i dei eldste.

Sentralisering og urbanisering

Til trass for ein aktiv regional- og distriktpolitikk har det i dei seinare åra vore ei sterk sentralisering i Norge. Dei større sentra/byane veks mest – medan utkantane og småkommunane opplever folketalsnedgang i kombinasjon med ei stadig eldre befolkning. Dette er også utviklingstrekk vi ser i Møre og Romsdal. Berre eit fåtal av kommunane i vårt fylke har opplevd ein folketalsvekst på nivå med landsgjennomsnittet dei siste ti åra. Dette gjeld kommunane Aukra, Giske, Skodje, Sula, Ulstein og Ålesund. Utviklingstrekk og utfordringar knytt til sentralisering og urbanisering er elles nærare drøfta både i [Regionalmeldinga Meld.St.18 \(2016-2017\) Berekraftige byar og sterke distrikt](#) og i [Distriktsmeldinga Meld.St.5 \(2019-2020\) Levende lokalsamfunn for fremtiden](#).

konsekvensar for klima og miljø enn i dag. Samfunnet må igjennom eit grønt skifte. I sum er målet ein endra økonomisk dynamikk eller vekstkraft, ein "ny økonomi", som i seg sjølv er innretta på løysingar som gir låge klimagassutslepp, og reduserer behovet for etterfølgande avbøtande miljøtiltak.

Økonomiske utfordringar

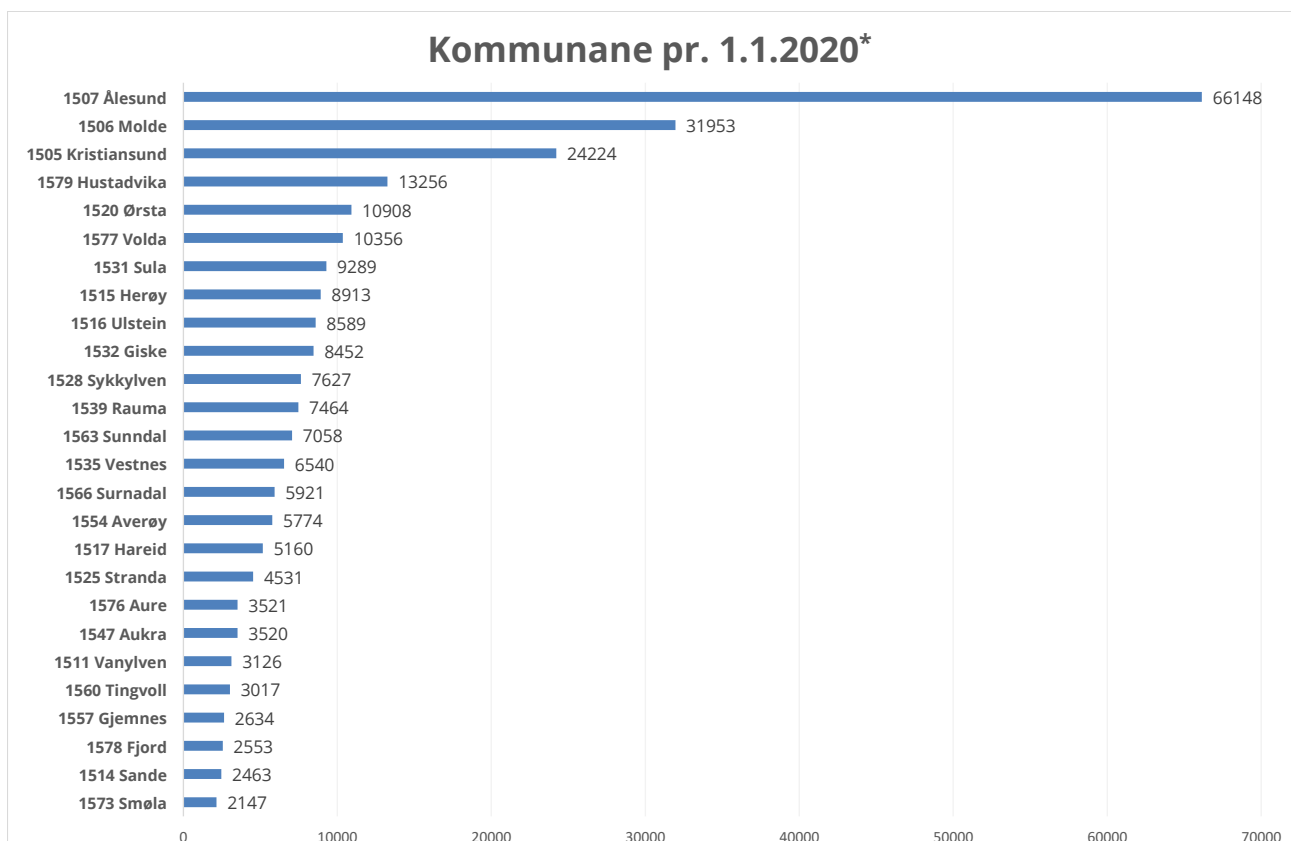
Lågare vekst i bruken av oljeinntektene vil gi mindre økonomisk handlingsrom. Redusert inntektsvekst og auka utgifter som følge av aldring i befolkninga vil sette kommunesektoren sitt handlingsrom under press. Dei økonomiske rammene framover er forventa å bli strammare enn det som har vore tilfelle dei siste tiåra. Kommunane i Møre og Romsdal har samla den nest høgste lånegjelda i prosent av brutto driftsinntekter, målt opp i mot dei andre fylka i landet.

Samordning, samhandling og samskaping

For å løyse utfordringar knytt til ulike samfunnsområde vil det i sterkare grad enn tidlegare krevje samordning og samarbeid mellom fleire sektorar og på tvers av fagområde. Kommunal planlegging som

strategisk styringsverktøy vil i lys av dette spele ei stadig viktigare rolle.

Kapasitet og kompetanse på planområdet er ei kritisk utfordring for mange kommunar. Krav om oppdaterte planar er ein føresetnad som grunnlag for ei berekraftig samfunnsutvikling. Vi ser elles at tettstadsgrenser og pendlingssonar i aukande grad går på tvers av kommunegrenser. Det regionale perspektivet i planlegginga må vektleggast sterkare og opnar samstundes for tettare plansamarbeid på tvers av kommunegrensene.

* Talmaterialet er basert på 3. kvartal 2019. Eventuelle grensejusteringar er ikkje tatt med. Kjelde: Tal henta frå SSB.

2

Overordna prioriteringar

Samfunnsutviklinga og arealbruken må bli meir berekraftig, samtidig som verdiskapinga skal auke. Fylkesmannen skal aktivt bidra til betre regional samordning og samarbeid om innsats og tiltak på ulike samfunnsområde, for å understøtte kommunane sitt arbeid. God måloppnåing på fleire samfunnsområde er avhengig av samordning og samarbeid på tvers av fagområde og forvaltningsnivå.

Det er ei utfordring å oppnå ei balansert utvikling med attraktive og velfungerande byar og distrikt. Det er viktig å ivareta heilskap og effektivitet i samfunnsplanlegginga gjennom å sjå fleire sektorar i samanheng. Fylkesmannen si samordningsrolle er sentral og skal i 2020 bidra til å identifisere tiltak for meir effektive planprosessar og betre plankvalitet.

2.1 Berekraftige kommunar og kommunestruktur

Møre og Romsdal fylkeskommune har inngått ein samarbeidsavtale knytt til FN sitt smartbyprogram. Dette er ei satsing som vil kunne samle fylket om ei felles retning i samfunnsplanlegging og -utvikling. Kommunane spelar ei nøkkelrolle for å styre utviklinga i berekraftig retning. Tverrfagleg og tverrsektoriell innsats gjennom tett samarbeid mellom offentleg, privat og frivillig sektor vil her vere ein viktig føresetnad.

Å oppfylle nasjonale krav og forventningar er avhengig av at kommunar har tilstrekkeleg kapasitet og kompetanse. Mange av fylket sine kommunar har små organisasjonar og store utfordringar til å dekke opp alle fag- og tenesteområde. Større kommunar og ein meir einsarta og framtidsretta

kommunestruktur er ein føresetnad for sterke velferdskommunar. Stortinget har slått fast at det også vidare framover er behov for endringar i kommunestrukturen for å kunne gi gode og likeverdige tenester, og drive aktiv og heilskapleg samfunnsutvikling no og i framtida.

2.2 Miljø og klima

Klimaendringane truar vårt eksistensgrunnlag og er ei av de største utfordringane vi står overfor.

Arbeidet for å bidra til reduserte klimagassutslepp i fylket, skal prioriterast. Arealplanlegging er eit av dei viktigaste verkemidla for å redusere klimagassutslepp frå transportsektoren. Planlegginga skal også bidra til at samfunnet blir forbetra på, og blir tilpassa eit klima i endring.

2.3 Samfunnstryggleik og beredskap

Fylkesmannen skal samordne og legge til rette for gode arenaer for samarbeid om samfunnstryggleik i fylket. Dette blir gjort gjennom informasjonsutveksling, felles plan- og kunnskapsgrunnlag om risiko og sårbarheitsutfordringar i fylket, og samarbeid

om tiltak for å forebygge, styrke beredskapen og krisehandteringsevna. I dette ligg også ei vidareutvikling av totalforsvaret, og det sivil-militære samarbeidet regionalt.

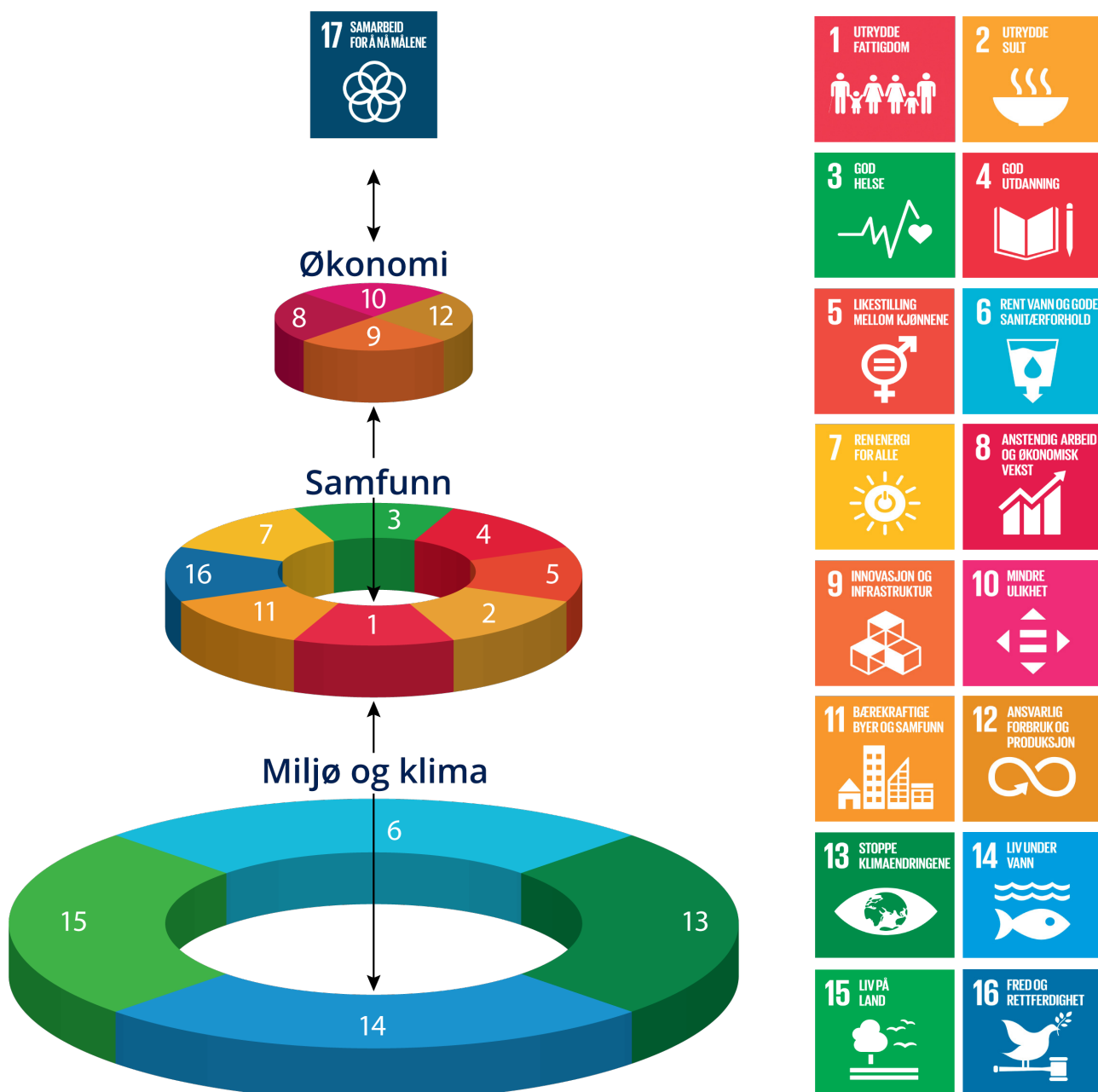
2.4 Tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid om livsløp og folkehelse

Kommunane har utfordringar med å gi alle gode oppvekst- og levekår. Målretta folkehelsearbeid er grunnmuren for å gi alle barn og unge ein god start i livet gjennom barnehage, læring, utdanning, fritidstilbod og meistring. Det er eit mål at kommunane skal legge til rette for gode leveår for innbygarane sine og å utjamne sosial ulikskap. Regjeringa har

i 2019 lagt fram ei ny stortingsmelding om folkehelsepolitikken som del av det systematiske folkehelsearbeidet, samt ein ny opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse.

Gjennom støtte og rettleiing til kommunane, skal Fylkesmannen bidra til eit samordna tenestetilbod innan fagområda barnehage, grunnopplæring, barnevern, helse, sosiale tenester og arbeidsliv i kommunane.

Vald i nære relasjonar er eit stort samfunnsproblem. Det er ei klar målsetting frå nasjonale myndigheiter at alle kommunane skal ha laga handlingsplanar for å forebygge vald i nære relasjonar. Fylkesmannen vil følge opp dette i 2020.

3

Fylkesmannens forventningar til kommunane

Fylkesmannen er Kongen og Regjeringa sin fremste representant i fylket og utfører mange og svært allsidige forvaltningsoppgåver for staten. Fylkesmannen har både reine fagoppgåver (for fagdepartement/direktorat) og meir generelle/samordna statsoppgåver. Alle oppgåvene er i det vesentlege retta mot kommunane i fylket. Her kjem nærare omtale av Fylkesmannen sine forventningar til kommunane knytt til ulike fagområde.

Fylkesmannen sine samfunnsoppgåver kan oppsummerast i tre hovudpunkt:

- Formidle og iverksette nasjonal politikk og forventningar til kommunane på tvers av alle politikkområde
- Samordne og medverke til samarbeid mellom kommunar, statsetatar og regionale aktørar
- Fremje rettstryggleik for einskildmenneske og fellesskap, med vekt på likeverd

Fylkesmannens samordningsansvar gjeld tverrsektoriell samordning av statlege styringssignal retta mot kommunesektoren, og omfattar samordning mellom sektorar og forvaltningsnivå. Samordningsansvaret gjeld også i forhold til statlege etatar i fylket som er plassert utanfor fylkesmannsembetet, og som har eit oppfølgingsansvar overfor kommunesektoren.

Kommunen skal fungere i spenningsfeltet mellom lokalsamfunnets behov for å styre eiga utvikling og statens behov for å implementere nasjonal politikk på lokalt nivå med lokal medverknad.

Kommunen skal såleis kunne ivareta både ein sjølvstyrefunksjon og ein forvaltningsfunksjon. Kommunen sine moglegheiter til å gjere lokale politiske prioriteringar er eit sentralt mål for Fylkesmannens samordningsverksemd.

Den kommunale handlefridomen skal også sikrast ved at summen av oppgåver pålagt den enkelte kommune ikkje skal overstige ressursane.

3.1 Plansamordning og kommunal planlegging

Fylkesmannen har fleire roller og oppgåver innan planlegging etter plan- og bygningslova. Ei viktig oppgåve i kommunale planprosessar er å sjå til at nasjonale og viktige regionale omsyn blir ivaretatt i planarbeidet. Fagområde som miljøvern, landbruk, helse og sosial, oppvekst og samfunnstryggleik står sentralt. I tillegg skal Fylkesmannen sikre at kommunale vedtak i plan- og byggesaker er i samsvar med gjeldande lowerk.

Nasjonale rammer og føringar med kopling til FNs berekraftsmål

Regjeringa skal kvart fjerde år leggje fram [nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging](#) for å fremje ei berekraftig utvikling i heile landet, jf. [plan- og bygningslova § 6-1](#). Dei nasjonale forventningane skal følgjast opp i arbeidet med planstrategiar og planar i fylkeskommunane og kommunane, og ligg til grunn for dei statlege myndighetene sin medverknad i planlegginga.

Nye nasjonale forventningar for perioden 2019 – 2023 peikar på at dei 17 berekraftsmåla til FN, som Noreg har slutta seg til, skal vere grunnlaget for samfunns- og arealplanlegginga.

Samordning, dialog og samarbeid

Kommunal planlegging etter plan- og bygningslova skal samordne både den fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklinga i kommunen. Søkelyset er her retta både mot kommunen som samfunn og som organisasjon. Kommunane har i tillegg ansvar for å sikre nasjonale og viktige regionale interesser i planlegginga. Fylkesmannen si samordningsrolle er sentral, og opnar for dialog og samarbeid mellom Fylkesmannen og kommunane knytt til ulike utviklings- og forvaltningsoppgåver. Fylkesmannen skal i 2020 framleis bidra til å identifisere tiltak for effektive planprosessar og betre plankvalitet.

Ny runde med regionale og kommunale planstrategiar i 2020

Kommunal planstrategi er innført som nytt verktøy i plan- og bygningslova (pbl 2008). I samsvar med [pbl § 10-1](#) er kommunane pålagt å utarbeide ein kommunal planstrategi

i kvar kommunestyreperiode, og seinast eitt år etter konstituering av nytt kommunestyre. Formålet er å klargjere kva planoppgåver kommunen bør starte opp eller vidareføre for å legge til rette for ei ønska utvikling i kommunen. Fylkestinget skal i løpet av den same perioden vedta ein regional planstrategi som skal avklare dei regionale planbehova.

Arbeidet med kommunal planstrategi gir kommunane nyttig oversikt over eigen planportefølje sett i forhold til status, utviklingstrekk og utfordringar på viktige samfunnsområde, og utgjer vidare ei viktig plattform for oppstart og vidare arbeid med rullering av kommuneplanens samfunnsdel. Ny utgåve av [Fylkesstatistikk, Kommunestatistikk og Folkehelsestatistikk](#), samt dokumentet [Utfordringar og moglegheiter for Møre og Romsdal mot 2030](#) utgjer her eit viktig kunnskapsgrunnlag for regional og kommunal planlegging.

Kommuneplanen som lokalpolitisk styringsverktøy

Kommuneplanen som strategisk styringsverktøy i kommunalt utviklings- og omstillingsarbeid er styrka. Kommuneplanens samfunnsdel omhandlar langsiktige utfordringar når det gjeld mål og strategiar, både for kommunens rolle som samfunnsutviklar og som tenesteytar. Samfunnsdelen vil gjennom ein eigen handlingsdel vere direkte kopla til kommunens økonomiplansystem, og vil samstundes legge viktige rammer og føringar for vidare arbeid med kommuneplanens arealdel. Dersom kommuneplanens samfunnsdel skal vere eit viktig lokalpolitisk styringsverktøy, slik plan- og bygningslova og kommunelova legg til grunn, stiller

dette krav om at planen er direkte knytt opp til valperiodane og kan vedtakast tidleg i perioden. Fylkesmannen vil i 2020 prioritere tett oppfølging av det strategiske kommuneplanarbeidet i samarbeid med fylkeskommunen og dei einskilde kommunane. Kommuneplanen som politisk utviklings- og styringsverktøy vil elles vere eit hovudtema i samband med Fylkesmannens planlagde kommunebesøk i 2020.

Krav om planfagleg kompetanse og kapasitet

Kommunane har ansvar for at plan- og bygningslovas formelle krav til prosess

og innhald er oppfylt i planarbeidet. Det er viktig at den kommunale samfunns- og arealplanlegginga er basert på eit oppdatert kunnskapsgrunnlag og nødvendig plankompetanse. Det er ei klar forventning frå nasjonale og regionale planstyresmakter at utvikling og utbygging i kommunane skal vurderast og avklarast i samband med revisjon av kommuneplanen. Dette er viktig for å kunne sikre ei berekraftig samfunnsutvikling og arealforvaltning. For å få dette til er det avgjerande at kommunane i 2020 prioriter arbeidet med kommunal planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel.

3.2 Kommuneøkonomi og skjønnsmiddel

Fylkesmannen skal gi kommunane råd og rettleiing i økonomiforvaltninga, blant anna i regelverk, inntektssystem og statsbudsjettet. Fylkesmannen tildeler kvart år skjønnsmidlar for å kompensere forhold som ikkje blir fanga opp i inntektssystemet. Det blir også tildelt skjønnsmidlar til omstillings- og fornyingsprosjekt. Fylkesmannen fører kontroll med kommunen sine budsjett, økonomiplan og rekneskap, blant anna med omsyn til inn- og utmelding av ROBEEK.

Kommuneøkonomi

Møre og Romsdal er inne i ei spennande tid, der nye kommunar skal byggast av to eller fleire kommunar. Alle kommunane skal yte eit godt og berekraftig tenestetilbod til innbygarane. Eit samfunn i endring krev at kommunane må tilpasse nivået på tenestene og tilverke nye løysningar.

Dette må kommunane gjere for å utnytte tilgjengelege ressursar på ein effektiv måte. I tillegg til eit godt lokaldemokrati, krev dette ei berekraftig forvaltning av kommuneøkonomien.

Ei stor utfordring for mange av kommunane i Møre og Romsdal er det høge gjeldsnivået. Mange av kommunane har også eit netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter som er under det tilrådde nivået på 1,75. Det vil seie at dei har eit kostnadsnivå som er for høgt i forhold til inntektsnivået. Kommuneøkonomien har vore god dei siste

åra med sterk inntektsvekst, mellom anna på grunn av auka skatteinngang. Det er forventa at det blir ei moderat inntektsutvikling i åra som kjem og at det vil bli trongare tider for kommuneøkonomien.

Robek

Talet på Robek-kommunar er historisk lågt på landsbasis, med berre ti kommunar. Tre av desse er i Møre og Romsdal. Vi ser dessverre at fleire kommunar har ein svak kommuneøkonomi og trur at fleire vil kome på Robek i tida som kjem. Fylkesmannen vil ta kontakt med dei kommunane som er i faresona etter at årsrekneskapen er lagt fram.

Ny kommunelov fører til at det blir tatt tidlegare grep. Om ein kommune har eit meirforbruk på over 3 prosent av brutto driftsinntekter, så blir han innmeldt på Robek med ein gong. Det skal framleis budsjetterast med balanse og meirforbruk skal dekkast inn. Tidsfristane for inndecking er vidareført,

men inndekninga kan ikkje lenger utsettast dersom kommunen har midlar på disposisjonsfond.

Finansielle måltal

Det er og eit krav i ny kommunelov at kommunestyret har plikt til å vedta finansielle måltal. Måltala kan brukast som eit verktøy for den kortsiktige og langsiktige styringa av kommunen sin økonomi. Fylkesmannen rår til at kommunane set seg minimum følgjande finansielle måltal:

- eit netto driftsresultat av brutto driftsinntekt på minimum 1,75 prosent (jf. tilråding frå Teknisk Berekningsutval)
- bygg opp eit disposisjonsfond over tid på minst 5-10 prosent av brutto driftsinntekt som ein buffer for uførutsette hendingar
- har eit eigenkapitalkrav ved investeringar
- har eit forsvarleg gjeldsnivå

Fleire av kommunane i fylket ligg over landsgjennomsnittet i lånegjeld og vi har kommunar som ligg heilt i landstoppen når gjelda blir samanlikna med driftsinntektene (brutto gjeldsgrad). Høgt gjeldsnivå fører til at kommunane sin økonomi blir meir sårbare for rentehevingar og lågare inntektsvekst.

Mange av kommunane har og svake netto driftsresultat og lite oppsparte midlar på disposisjonsfond. Det er viktig å legge til rette for berekraftige kommunar som er økonomisk robuste for framtida.

Kommune - Stat - Rapportering - KOSTRA

KOSTRA er ein database som fortel om kommunar og fylkeskommunar si verksemd. Det er viktig at KOSTRA-rapporteringa blir utført korrekt, slik at data er pålitelege og samanliknbare. Nokre av desse KOSTRA-opplysningane blir også brukt som kriteriedata til berekning av rammetilskotet til kommunane.

Vi ber kommunane kvalitetssikre at opplysningane er riktig innrapportert.

Skjønnsmidlar

Formålet med skjønnsmidlane er å fange opp forhold som ikkje blir godt nok ivaretatt i inntektssystemet og andre tilskotsordningar. Skjønnsmidlane skal også gå til fornying og utvikling i kommunane. For 2020 er det 61 millionar til fordeling og 51,25 millionar er allereie fordelt på følgjande område:

- [Skjønnsmiddel](#) - prioriterte område. Dette omfattar mellom anna Ressurskrevjande tenestemottakarar, Kompensasjon for differensiert arbeidsgjevaravgift, Barnevern, Skyss av helsepersonell og Språkdelling.
- [Prosjektskjønn – prioriterte område](#). Dette omfattar t.d. Helseplattforma, Kommunal planstrategi og samfunnsplan, Ny modell for kompetanseutvikling for barnehage og skule, Smarte og berekraftige kommunar og SIK - Styringsdata i kommunane.
- Fylkesmannen i Møre og Romsal ser på arbeidet i ungt entreprenørskap (UE) som viktig for utviklinga i fylket vårt. Fylkeskommunen er allereie tungt inne i dette, og Fylkesmannen vil no gjere det mogleg for kommunane å søke skjønnsmidlar for gjennomføring av programmet på grunnskulenivå (2021-2023).

Søknadsfristen for skjønnsmidlane for 2021 vil vere den 1. juni i 2020 og ramma vil vere på om lag 60 millionar. Det vil bli sendt ut brev til kommunane om søknadskriteria i mars 2020.

3.3 Samfunnstryggleik og beredskap

Kommunane har eit generelt og grunnleggande ansvar for å ivareta tryggleiken til eigne innbyggjarar og andre som oppheld seg i kommunen. Kommunane har ei vesentleg rolle i alt beredskapsarbeid.

All kommunal og fylkeskommunal planlegging etter plan- og bygningslova skal fremje samfunnstryggleik; jf. [plan- og bygningslova §3-1](#) i. Det betyr at samfunnstryggleik skal vere ein integrert del av dei ulike planleggingsdelane og -prosessane i kommunen. Kravet til eit heilskapleg og systematisk arbeid med samfunnstryggleik og beredskap kjem òg fram av sivilbeskyttelseslova og [forskrift om kommunal beredskapsplikt § 3](#).

Desse gjev kommunen ein plikt til å legge heilskapleg risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS-analyse) til grunn for arbeidet med samfunnstryggleik, inkludert ved utarbeiding av planar etter plan- og bygningslova. Omgrepet samfunnstryggleik skal i denne samanheng tolkast vidt, og kan få følge for mange kommunale planar. Dette betyr at kommunane i arbeidet med kommunale planstrategiar må vurdere oppheving, revisjon eller behov for nye planar, basert på funn i heilskapleg ROS-analyse og/eller ny kunnskap om klimaendringar og konsekvensar knytt til endringane.

I 2018 vart klimatilpassing inkludert i dei statlege planretningslinene for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing. I planretningslinene står det at i kommunale

planstrategiar skal det gjerast ein vurdering av om omsynet til eit endra klima førar med seg eit behov for nye planar, eller oppheving eller revisjon av gjeldande planar. Dette kan òg vere noko som er avdekkja gjennom kommunen sin heilskaplege ROS-analyse, dersom analysen omfattar klimaendringar.

I tillegg til å jobbe aktivt med førebygging er det viktig at kommunane har ein levande beredskapsorganisasjon. Funn i heilskapleg ROS-analyse skal ligge til grunn for kommunen sitt arbeid med samfunnstryggleik og beredskap. Dette inkluderer eit beredskapsplanverk som er øvd og kjent i organisasjonen.

Vi oppmodar alle kommunane om å ha eit kommunalt beredskapsråd som ein del av sin beredskapsorganisasjon. Dette som eit lokalt samhandlingfora der kommunen inviterer offentlege, private og frivillige beredskapsaktørar til å delta.

Hausten 2019 vart det gjennomført ei [eigenberedskapsveke](#) over heile landet. Målet var å styrke befolkninga sin eigenberedskap. Fylkesmannen vil også gjennomføre eigenberedskapsveke hausten 2020.

3.4 Byggesaksbehandling etter plan- og bygningslova - utrygg byggegrunn

Kommunane er plan- og bygningsstyresmakt, og fattar vedtak både om godkjenning av reguleringsplan og byggesøknader. Dette inneber at kommunane både skal styre arealbruken i eit lengre perspektiv, og ta stilling til enkeltsøknader om bygging.

Vi ser eit klima i endring og aukande konsentrerte nedbørsmengder som rammar

svært lokalt. Dette kan medføre store skader på materiell og i verste fall menneske. Det er

avgjerande viktig at kommunane ikkje opnar for bygging i område der naturfaren ikkje er avklart. I byggesaksbehandlinga må derfor kommunane vere særleg merksame på naturfaren før det gis løyve til bygging.

Der området er omfatta av nyare arealplan kan det vere at naturfaren er vurdert i høve til kva utbyggingsføremål det kan opnast for, og fareområde vil da i planen vere merka som omsynssone.

Om gjeldande plan er av eldre dato vil ein ofte ikkje ha tatt høgde for potensiell naturfare ved planlegginga av utbyggingsområde, til dømes fordi ein ikkje hadde kjennskap til slik fare på planleggingstidspunktet.

Ved behandlinga av byggesøknader må derfor kommunen vere merksam på regelen i [pbl § 28-1](#) som stiller krav til sikker byggegrunn. Sjølv om tiltakshavar

har ansvaret for at tiltaket oppfyller alle tekniske krav, må kommunen vurdere om det er grunnlag for å krevje dokumentasjon på at grunnen er tilstrekkeleg trygg. Denne regelen vil òg gi heimel til å avslå søknad om tiltak der krava ikkje er oppfylt.

Føresegna om sikker byggegrunn vil gjelde sjølv om arealet er regulert til utbyggingsføremål, det vil seie at ein ikkje har krav på å bygge ut i samsvar med planen dersom krava til tryggleik ikkje er ivareteke. Kommunen har plikt til å avslå byggesøknader som ikkje oppfyller krava til tryggleik, og brot på denne plikta kan medføre tap av liv og materielle verdiar, og utløyse erstatningsansvar for kommunen.

Fylkesmannen oppmodar derfor kommunane til å vere særleg merksam på dette i si behandling av saker etter plan- og bygningslova.

3.5 Oppvekst og utdanning

Fylkesmannen skal bidra til at den nasjonale utdanningspolitikken blir følgd opp av fylkeskommunale, kommunale og private skuleeigarar. Alle kommunar har ei lovfesta plikt til å tilby nok barnehageplassar, og kommunane har også ansvar for å finansiere barnehagane. Fylkesmannen skal medverke til å nå dei nasjonale måla for barnehagepolitikken.

Desentralisert kompetanseutvikling for skule, og regional kompetanseutvikling for barnehage

Kommunane som barnehage- og skuleeigarar har ansvar for å sikre system for å kartlegge, analysere og vurdere kompetansebehov i sine verksemder.

Det er etablert eit samarbeidsforum for kompetanseutvikling i fylket med representantar frå dei ulike regionane i fylket, KS, Møre og Romsdal fylkeskommune, HVO, NTNU og fagorganisasjonar. Samarbeidsforumet skal sikre at barnehage- og skulebaserte kompetansetiltak blir gjennomførte i partnerskap mellom barnehage- og skuleeigarar og universitets- og høgskulesektoren.

Skulemiljø

For å sikre elevane sin rett til eit trygt og godt skulemiljø, har skulen ei aktivitetsplikt etter opplæringslova § 9 A-4. Formålet med aktivitetsplikta er å sikre at skulane handlar raskt og riktig når ein elev ikkje har det trygt og godt på skulen. Skulen sin aktivitetsplikt er delt i fem delplikter.

Alle som arbeider på skulen har plikt til: å følge med, gripe inn, varsle om de får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø. Skulen har plikt til å undersøkje og sette inn egna tiltak som sørger for at eleven får eit trygt og godt skulemiljø.

I 2019 vart det meldt inn 72 saker til Fylkesmannen, og i 21 av desse sakene hadde

ikkje kommunane overhalde aktivitetsplikta si. Fylkesmannen forventar at kommunane arbeider førebyggjande og systematisk for eit trygt og godt skulemiljø. Skuleeigarar og skuleleiarar må sørge for å ha kompetanse som sikrar inkluderande skulemiljø og at vidareutvikling av kompetanse knytt til oppfyljing av aktivitetsplikta er prioritert.

Dei nye læreplanane

Over 40 nye læreplanar for grunnskulen og vidaregåande skule er fastsett, og skal takast i bruk frå skulestart i haust. Med dei nye læreplanane får skulen eit verdiløft. Det blir lagt til rette for at elevane skal lære meir og betre. Læreplanane skal takast i bruk frå skuleåret 2020-2021. Kommunane må sjå til at det nye regelverket blir følgd.

Tidleg innsats og inkluderande fellesskap i barnehage og skule

Alle barn fortener ein god start og trygge rammer er viktig. Trygge barn og unge som trivst lærer betre. Barnehage og skule skal bidra til at barn og unge utviklar seg og lærer, får eit godt liv og blir godt rusta til utdanning og jobb.

I Stortingsmelding St. 6 (2019-2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skule og SFO*, er det påpeika at vi skal ha ein barnehage og skule som gir moglegheiter for alle barn. Det krev at barnehage- og skuleeigarar er medvitne om arbeidet med inkluderande fellesskap og tidleg innsats. Med denne stortingsmeldinga vil ein legge til rette for at kompetansen kjem tett på barna og elevane.

Formell utdanning for lærarar

Det blir i 2025 lovfesta nye krav til kompetanse for lærarar. Staten har gode vikar- og stipendordningar slik at lærarar i åra som kjem kan ta formell utdanning. Fylkesmannen forventar at skuleeigarar sikrar at lærarane får nødvendig kompetanseheving.

Lærarnorma

Lærarnorma vart innført i 2018 og skjerpa i 2019. Einskilde skular har få kvalifiserte søkjarar og har derfor utfordringar med å oppfylle norma. Høvet til å gjere unntak frå norma fram til 1. august 2020, er derfor forlenga.

Det er forventa at kommunar og skular held fram arbeidet med å innfri lærarnorma og det er viktig å halde fast på at dette er ei lærarnorm og ikkje ei vaksennorm.

Rammeplan for barnehagen

Det er forventa at kommunane held fram arbeidet med implementering av rammeplan for barnehagen sitt innhald og oppgåver.

Barnevern

Stortinget vedtok i 2017 ei barnevernsreform som gir kommunane auka ansvar for barnevernet. Barn og foreldre sin rett til å medverke i eiga sak er styrka.

Regjeringa har igangsett ei kompetansesatsing som skal bidra til at utsette barn og familiar får den hjelpa dei treng til rett tid.

Eitt viktig tiltak i kompetansesatsinga i 2020 er å styrke kommunane sitt arbeid med rettleiing og oppfølging av fosterheimane. Kommunane skal samarbeide om å utvikle kompetansmiljø på området.

Læringsnettverka som vart etablerte i 2019, skal ha ei viktig rolle også i arbeidet med fosterheimssatsinga. Fylkesmannen følger opp nettverka og fordeler midlar til lokale utviklingsprosjekt. Fylkesmannen forventar at utviklingsprosjekta bidrar til å styrke kvalitet og kompetanse i barnevernet, og særleg i fosterheimsarbeidet.

3.6 Klima og miljø

Fylkesmannen skal medverke til gjennomføring av den nasjonale miljøvernpolitikken. Arbeidet er forankra i lover, forskrifter og retningslinjer. Miljøverndepartementet og Miljødirektoratet er oppdragsgjevarar i dette arbeidet. Kommunane står sentralt i miljøvernarbeidet. Rettleiing og oppfølging av kommunane er ei viktig oppgåve for Fylkesmannen. Vi samarbeider også nært med andre statlege styresmakter, fylkeskommunen og frivillige organisasjonar

Klima- og miljøomsyn i planlegginga

Kommunen må ha god kjennskap til nasjonale og vesentlege regionale miljøinteresser i rundskriv [T-2/16](#). Rundskrivet gjer det klart korleis kommunen kan legge ut areal til bruk som ikkje er i strid mot nasjonale og viktige regionale interesser på klima- og miljøområdet. Fylkesmannen ynskjer tidleg og god dialog med kommunen for å sikre kunnskapen rundt dette og unngå motsegn. Vi vil gjere kommunane i stand til å ivareta økosystema i arealforvaltninga mellom anna gjennom rettleiing i bruk av kartlagt naturtypar i Naturbase.

Planlegging skal skje i tråd med [Statlege planretningslinjer for samordna bustad-, areal- og transportplanlegging](#). Arealplanlegginga i kommunane skal minimere behovet for transport og legge til rette for at veksten i persontrafikken skjer med kollektivtrafikk, sykkel og gonge.

Massehandtering skal avklarast i regional og kommunale planar

Overskotsmassane er ressursar som bør takast vare på slik at dei kan nyttast. Berekraftig masseforvaltning krev god, heilskapleg planlegging for å sørge for størst mogleg gjenbruksandel av masser og redusere miljø- og samfunnsbelastning frå masseuttak, massehandtering og massetransport.

Grunnforureining

Eit terrenginngrep i forureina grunn aukar risikoen for at menneske blir eksponert for forureining, og aukar risikoen for at ureininga spreier seg i miljøet. Kommunen er styresmakt i bygge- og gravesaker i ureina grunn ([forureiningsforskrifta kapittel](#)

2). Regelverket skal sørge for at bygging og graving i forureina grunn ikkje fører til forureining, og at det blir rydda opp slik at eigedomen kan brukast til det planlagde føremålet. For at kommunen skal klare å følge opp regelverket må den ha kontroll over områda med mogleg forureining. Kommunen må registrere, oppdatere og vedlikehalde data i databasen Grunnforureining.

Kommunen sitt arbeid med klimatilpassing og klimagassreduksjon

Alle kommunane skal ha ein gjeldande klima- og energiplan med ambisiøse mål. Noreg har vedtatt ei klimalov som mellom anna har mål om at klimagassutsleppet i 2030 er redusert med minst 40 % samanlikna med referanseåret 1990.

[Statlege planretningslinjer SPR for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing](#) vedtatt i 2018 seier at kommunane skal stimulere til, og bidra til, reduksjon av klimagassutslepp. Dette skal gjerast gjennom planlegging, og gjennom all den myndigheit kommunen utøver, samt for drift av verksemda. Dei neste fire åra vil vere heilt avgjerande for om ein klarar å snu utviklinga slik at ein når målet for 2030.

Kommunen skal vurdere tiltak mot avskoging og auka opptak av CO₂ i skog og andre landareal i si overordna planlegging. Miljødirektoratet har laga gode [reknemalar](#) og [klimagass-statistikk](#) til hjelp i arbeidet. Kommunen må i 2020 ta i bruk den nye [retteleiaren til klimatilpassing i SPRen](#), også i utforminga av planstrategiar.

Statlege planretningslinjer krev også at kommunen innarbeider tiltak og

verkemidlar for å redusere utslepp av klimagassar og effektiv ressursbruk for samfunnet. Dette skal mellom anna følgast opp gjennom handlingsdelane og meir detaljert planlegging. Kommunen skal ha gjennomført konkrete tiltak for å redusere

klimagassutslepp i 2020. Kommunen må ha kjennskap til Klimasats og støtteordningar frå ENOVA.

3.7 Landbruk

Fylkesmannen har ansvar for oppfølging av nasjonal landbruks- og matpolitikk både regionalt og lokalt, og har både utviklings- og forvaltningsoppgåver på landbruks- og matområdet. Fylkesmannen skal skape møteplassar for erfaringsutveksling og formidling av forventningar mellom Fylkesmannen, fylkeskommunen, Innovasjon Norge, kommunane og andre aktuelle regionale aktørar.

Frå 1. januar 2020 blir ansvaret for nokre oppgåver overført frå Fylkesmannen til kommunane og fylkeskommunen. Regionalt næringsprogram for landbruket, og utrednings- og tilretteleggingsmidlane på ca kr 3,5 mill., blir overført til fylkeskommunen.

- Tilskot til tiltak i beiteområde blir kommunale
- Tilskot til utvalde kulturlandskap og verdsarv blir kommunale
- Tilskot til skogsveggar og driftstilskot i skogbruket blir kommunale.

Fylkesmannen vil arbeide for at overflyttinga av desse oppgåvene skal gå så lett som mogleg.

Med desse nye oppgåveoverføringane er kommunane blitt ein større aktør innanfor landbruksområdet.

Kommunane er førsteinstans for mange av tilskotsordningane, og særlovene i landbruket. For landbruksnæringa er det avgjerande at kommunane har ei robust landbruksforvaltning med god nok kapasitet.

Effektiv forvaltning

Kvart år blir det utbetalt store tilskotsbeløp til landbruket i fylket (jordbruk og skogbruk). For landbruket er produksjonstilskotet og avløysartilskotet dei klart viktigaste. Produksjonstilskotet består eigentleg av fleire tilskotsordningar, i sum gir desse og avløysartilskotet utbetalingar til gardbrukarar

i fylket på knappe 700 millionar. Kommunane har viktige oppgåve som både kunnskapsformidlar, sakshandsamar og kontrollinstans.

Arealforvaltning og jordvern

Stortinget har vedtatt ein nasjonal jordvernstrategi som seier at årleg omdisponering av dyrka jord må vere under 4000 daa per år. Fylkestinget i Møre og Romsdal har gjennom vedtak av landbruksmeldinga (juni 2017) vedtatt ei målsetjing om at omdisponering av dyrka jord skal vere under 200 daa årleg.

Tilgangen på dyrka jord er nøkkelen til den nasjonale sjølvforsyninga av mat, dyrka jord representrar og viktige landskapsverdiar. I Fylkesmannen sitt Tildelingsbrev for 2020 står følgjande:

«Fylkesmannen skal også i 2020 bidra til at jordvern følges opp som en nasjonal eller vesentlig regional interesse i kommunenens planlegging, slik at målet om årlig omdisponering av dyrka jord skal være under 4000 daa blir nådd».

Eigarar av jordbruksareal har ei plikt til å drive jorda (jordlova § 8). Det er kommunen har ansvar for at driveplikta blir følgd opp.

Driveplikta kan ivaretaast ved at eigaren driv jorda sjølv eller ved å leige vekk arealet til ein aktiv bonde, i sist nemnt tilfelle det i

utgangspunktet krav om ein leigekontrakt på 10 år. Driveplikta tar omsyn til fleire viktige samfunnsomsyn, jordbruket sitt behov for pårekeleg tilgang på arealressursar, beredskap (ta vare på jorda sin produksjonsevne) og kulturlandskapsomsyn.

Skog

Møre og Romsdal er blitt eit fylke med betydeleg skogproduksjon, skogen i vårt fylke gir sysselsetting og store verdiar for skogeigar. I tillegg tar veksande skog opp store mengder av klimagassen CO₂.

Skogreisinga på 1950- og 60-talet gjer at det er store mengder gran som er klar til avverking. Etter hogsten har skogeigar plikt til å få opp ny skog (skoglova). Kommunane skal etter skoglova sjå til at skogeigaren oppfyller plikta dei har til å fornye skogen.

3.8 Helse og omsorg

Fylkesmannen skal medverke til å gjennomføre nasjonal politikk i helse- og omsorgssektoren regionalt, og iverksetting av sektorpolitikken gjennom kommunane. Fylkesmannen gjennomfører tilsyn og behandlar klager. Dette inneber blant anna å informere, rettleie og gi råd innan helse- sosial- og omsorgslovgivinga.

Dei nasjonale føringane for 2020 presiserer behovet for betre samordning, samhandling og tverrfagleg innsats både på statleg og kommunalt nivå. Meir og meir ansvar for både behandling og rehabilitering er lagt til kommunane. I tillegg til auka kompetanse er det også krav om å førebygge og intervensere så tidleg som mogleg.

Helseplattforma

Utvikling av elektroniske meldingssystem krev ny kompetanse frå hjelpeapparatet. Alle kommunane i fylket har signert intensjonsavtale om innføring av den nye [Helseplattforma](#). Fylkesmannen forventar at kommunane etablerer basisfunksjonar som styrer meldingar og alarmer til ei trygg plattform, der fagpersonar kan ta imot meldingane og vurdere bistandsbehov og hastegrad.

Kompetanse og kapasitet

[Kompetanseløftet 2020](#) er Regjeringa sin plan for rekruttering, kompetanse- og fagutvikling i den kommunale helse- og omsorgstenesta. Framskrivingar viser at det er stor underdekning av mellom anna sjukepleiarar og helsefagarbeidarar framover. Rekrutteringsutfordringane blir forsterka av

høg aldersrelatert avgang i åra framover. Fylkesmannen forventar at kommunane gjennomfører ei langsiktig og heilskapleg planlegging knytt til kapasitet, kompetanse og kvalitet for å møte dei store demografiske utfordringane i framtida.

Legar i spesialisering 1 (LIS1-legar)

Det er regjeringa sitt mål å auke talet på LIS1-stillingar for å imøtekome rekrutteringsutfordringane på legekompentanse. I dag er det underskot på kommunale LIS1-stillingar i fylket. Fylkesmannen forventar derfor at kommunane jobbar aktivt med å opprette nye stillingar.

Krav til grunnkompetase for legar i vakt skal vere oppfylt innan 1.1.2020 (Akuttmedisinforskrifta). Overgangsordninga for krav til kurs i akuttmedisin og valds- og overgrepshandtering for legar og anna helsepersonell er forlenga til 30.04.2021.

Rettstryggleik og tvang

Fylkesmannen skal bidra til at kommunane etterlever krav om systematisk arbeid med kvalitetsforbetring og pasient – og brukartryggleik, og vil ha ei viktig rolle i å

sette i verk og følge opp tiltak i [Nasjonal handlingsplan for pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring \(2019-2023\)](#).

Å yte helsehjelp eller omsorgstenester ved bruk av tvang er eit inngrep i pasienten sin sjølv-råderett. Fylkesmannen forventar at regelverka ved tvungen helsehjelp er kjent og tatt i bruk av kommunane. Som nyheitsreportasjar dei siste dagane av 2019 hadde som hovudtema, viser det seg å være stor underrapportering om bruk av tvang i kommunane og det er ei klar forventning om at kommunane ser sitt ansvar og vier stor merksemd mot tenestene der tvang kan vere aktuelt. Merksemd frå kommuneleiinga og kompetanse i tenestene er viktig for å få gode tenester som er i tråd med lovverket.

Velferdsteknologi skal bli ein integrert del av dei kommunale helse- og omsorgstenestene innan 2020

Kommunane skal tildele [velferdsteknologi](#) på lik linje med andre tenester og oppnå

gevinstar i form av forbetra kvalitet og auka omsorgskapasitet.

Leiing og kvalitetsforbetring

I 2020 vil Fylkesmannen i Møre og Romsdal på oppdrag frå Statens Helsetilsynet gjennomføre landsomfattande tilsyn på fleire områder; sjå 4.5. Tilsynskalenderen. I tillegg blir det gjennomført stadlege tilsyn der det er i bruk tvang og makt mot personar som har ei utviklingshemming.

Fylkesmannen forventar at leiing og kvalitetsforbetring i helse og omsorgstenestene skal vere ein kontinuerleg prosess for å identifisere svikt eller forbetningsområde, teste ut tiltak og justere til resultatet blir som ønska og forbetringa vil vare ved.

3.9 Folkehelse, livsløp og velferd

Nasjonale og regionale rammer og føringar har løfta fram folkehelse som eit prioritert satsingsområde. Folkehelselova (Lov om folkehelsearbeid) definerer folkehelsearbeid som samfunnet sin innsats for å påverke faktorar som direkte eller indirekte fremmar helse og trivsel i befolkninga, førebygger psykisk og somatisk sjukdom, skade eller liding, eller som beskyttar mot helsetruslar.

Tilrettelegging av gode oppvekst- og nærmiljø, og med særleg søkelys retta mot barn og unge sine interesser, skal inngå som eit viktig tema i samfunnsplanlegginga – både nasjonalt, regionalt og lokalt. Folkehelsearbeidet omfattar også arbeid for ei jamnare fordeling av faktorar som direkte eller indirekte påverkar helsa og kan utjamne sosiale skilnader.

Tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid om barn og unge

Innsats mot vald og overgrep mot barn er eit innsatsområde i 2020. I tillegg kom ein ny opptrappingsplan barn og unges psykiske helse og [Nasjonal faglig retningslinje for tidlig](#)

[oppdagelse av utsatte barn og unge](#) i 2019. Tidleg, tverrfagleg og samtidig innsats er viktig for å sikre barns behov for beskyttelse, forsørging og medverknad. Fylkesmannen forventar at leiinga i kommunane sikrar at tilsette som arbeider med barn og unge har nødvendig kompetanse til å identifisere barn og unge som lever i ein risikosituasjon.

Folkehelse

Folkehelselova krev at kommunane legg til rette for eit langsiktig og systematisk folkehelsearbeid, med blant anna krav om oversikt over helsetilstand og dei positive og negative faktorar som påverkar dette. Denne [folkehelseoversikten](#) skal ligge til

grunn for kommunens planarbeid, jf. kap. 3.1. Fylkesmannen forventar at kommunen har utarbeidd dette.

Psykisk helsearbeid er no presisert skal vere ein likeverdig del av folkehelsearbeidet. Som eit ledd i dette er det frå 01.01.2020 lovfesta at alle kommunar skal ha tilgang på psykologteneste. Eit viktig fokus for denne tenesta er tidleg oppdaging av sjølv mordstankar og eventuelt sjølv mordsplanar. I tillegg må kommunane iverksette førebyggjande tiltak.

Universell utforming

Universell utforming er ein nasjonal strategi for å gjere samfunnet tilgjengeleg for alle. Prinsippa om universell utforming er nedfelt i formålsparagrafen i [plan- og bygningslova § 1-1](#).

Arbeid med den kommunale planstrategien er eit godt tidspunkt for å følge opp universell utforming av strategiske val som ledd i samfunnsutviklinga, sektorane si verksemd på dette feltet og behovet for særskilte grep når det gjeld vidare planlegging; jf. kap. 3.1.

Dette vil kunne omfatte spørsmål om lokalisering og utbyggingsmønster i forhold til næringsutvikling, bustad, samferdsel, utdanning, arbeid, fritid, tettstadutvikling m.v

Leve heile livet, ei kvalitetsreform for eldre (2019 - 2023)

Det ligg ei forventning i [kvalitetsreforma](#) at kommunane legg opp til ein prosess der kommunestyra behandlar og vedtek reforma sine løysingar tilpassa lokale høve, og integrerer desse i planverket i løpet av 2020. Det er viktig at tiltaka blir innført i samarbeid med andre tenesteområde, frivillig sektor og andre aktørar i lokalsamfunnet, mellom anna eldreråda.

Sosiale tenester

Eit overordna sosialpolitisk mål, er å betre levekåra til vanskelegstilte og bidra til sosial og økonomisk tryggleik. NAV har ei sentral rolle for å møte utfordringar på dette området og er ein viktig samfunnsaktør for å førebygge sosiale problem gjennom partnerskapet mellom kommune og stat.

Fylkesmannen forventar at kommunane tar

eit tydelegare ansvar for dei sosiale tenestene i partnerskapet, og ei tydelegare rolle som reell samarbeidspart.

Dei seinare åra er det avdekka svikt knytt til tilgjengelegheit til dei sosiale tenestene i NAV. Dette blir tema for tilsyn i 2020.

Busetting og integrering

Integrering og mangfaldsdirektoratet har over mange år arbeidd i tett dialog med kommunane om busetting av flyktningar i den einskilde kommune.

Dette ansvaret er frå 1. januar 2020 overført til fylkeskommunen.

4

Grunnlag for vidare dialog og samarbeid

Samordning og samarbeid mellom fleire nivå, sektorar og fagområde vil vere ein viktig føresetnad for å løyse dei utfordringane kommunane står overfor. Fylkesmannens forventningsbrev til kommunane er forankra i Fylkesmannen sitt embetsoppdrag. Målet med dokumentet er at kommunen og Fylkesmannen saman kan ha dialog om ulike utfordringar og korleis ein saman kan kome fram til betre løysingar for innbyggjarane i Møre og Romsdal.

I den kommunale planlegginga skal Fylkesmannen sjå til at kommunane tar omsyn til viktige regionale og nasjonale interesser som gjeld arealforvaltning, landbruk, klima og miljø, oppvekst, helse og samfunnstryggleik. Viktige nasjonale styringssignalar blir her formidla til kommunane gjennom dialog og samarbeid på ei rekke ulike arenaer.

Det er ei utfordring i fylket å oppnå ei balansert utvikling i både byane og distrikta, derfor må samfunnsutviklinga og arealbruken bli meir berekraftig og verdiskapinga auke. I dette bildet må ein ta omsyn til klimaendringane, og som følge av det ei bevisst satsing på klimatilpassingar. Det er også viktig å legge til rette for gode arenaer for samfunnstryggleik i fylket gjennom god informasjonsutveksling og eit felles plan- og kunnskapsgrunnlag om risiko- og sårbarheitsutfordringane i fylket.

4.1 Ny kommunelov

[Ny kommunelov](#) blei vedtatt i Stortinget i juni 2018. Den nye kommunelova er no sett i kraft og det er viktig at både administrasjon og politikarar lærer seg den nye lova. Kommunelova er ei rammelov som mellom anna inneheld reglar om

kommunal organisering, saksbehandling i folkevalde organ, økonomiforvaltning, eigenkontroll. Vidare inneheld lova ei meir tydeleg rolledeleg mellom administrasjonen og politikarane. Den nye lova lovfestar det kommunale sjølvstyret, og seier noko om tilhøvet mellom staten og kommunane. Sjølv om lova legg nokre skrankar for handlefridomen, er det ein overordna mål at den nye kommunelova skal styrke det kommunale sjølvstyret.

Fylkesmannen forventar at kommunane legg til rette slik at både administrasjon og politikarar får kunnskap og opplæring i samband med den nye kommunelova

4.2 Møre og Romsdal 2025

Fleire reformer knytt til offentleg forvaltning har dei siste åra lagt grunnlag for endringar knytt til både ansvar, oppgåver og organisering. Gjennom kommune- og regionreforma er det lagt grunnlag for nye samhandlings- og samarbeidsrelasjonar. Fylkeskommunens samfunnsutviklarrolle er styrka og regional planlegging vil her vere ein viktig strategisk reiskap. [Møre og Romsdal fylkeskommune](#) er prosjekteigar og Fylkesmannen deltar i [prosjektet Møre og Romsdal 2025](#). Det overordna målet er at

Møre og Romsdal skal vere ein tydelegare og sterkare region i det nye regionlandskapet. Målsettinga er at offentleg sektor med ansvar for Møre og Romsdal blir betre samordna og bidra til regional vekst og utvikling.

Prosjekt [Møre og Romsdal 2025](#) vil også inngå i det pågåande arbeidet med [regional planstrategi og Fylkesplan 2020-2024](#). Det regionale planarbeidet skal gi fylkeskommunen, kommunale og regionale styresmakter, næringsliv, institusjonar og organisasjonar i fylket eit prioriterings- og avgjerdsgrunnlag, samt legge grunnlaget for god samhandling og godt samarbeid mellom desse.

4.3 Regional og kommunal utvikling i lys av FNs berekraftsmål

Møre og Romsdal fylkeskommune har gjennom sitt arbeid med Regional planstrategi og Fylkesplan 2020 – 2024 utarbeidd eit eige kunnskapsgrunnlag [Utfordringar og moglegheiter for Møre og Romsdal mot 2030](#). Det blir her peika på at trykket frå dei globale megatrendane treff Møre og Romsdal med full styrke. Sentralisering, urbanisering, klimaendringar, aldrande befolkning, digitalisering og endringar i verdas internasjonale tyngdekraft gjer behovet for samarbeid enno større. Dokumentet utgjer saman med fylkes- og kommunestatistikken eit viktig kunnskapsgrunnlag for regionalt og kommunalt plan- og utviklingsarbeid.

[FN sine 17 berekraftsmål](#) skal leggest til grunn for å fremje sosial, miljømessig og økonomisk berekraft. I første omgang vil dette kunne følgjast opp gjennom fylkeskommunen og kommunane sitt planstrategiarbeid for planperioden 2020 – 2024. For kommunane vil implementering av FNs berekraftsmål vidare kunne koplast til arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel.

Møre og Romsdal fylkeskommune har inngått ein samarbeidsavtale knytt til FN sitt smartbyprogram. Her vil ein nytte metoden som er utvikla i «U4SSC», eit FN-støtta program som ved bruk av nærare 100 indikatorar (KPI), måler status i kommunen

i høve til FN sine berekraftsmål. Ålesund var den første norske bykommunen som vart tatt opp i FN-programmet, og har som ledd i dette etablert Nord-Europas første FN smartbylab.

Alle kommunane i fylket er gjennom [Berekraftfylket Møre og Romsdal](#) invitert til å delta, og så langt har 16 kommunar meldt seg på.

Fylkesmannen har ambisjon om at flest mogleg kommunar i fylket skal bli med å samle inn «berekraftindikatorar» for eigen kommune. På bakgrunn av dette vil kommunane kunne rapportere på gjennomføring og måloppnåing knytt til mål og tiltak i kommuneplanens handlingsdel og økonomiplan.

4.4 Klimaomstilling

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har styrka sitt arbeid med klimaomstilling. Vi har rigga organisasjonen slik at vi er betre rusta til å hjelpe og rettleie kommunane i arbeidet med å redusere klimagassutslepp og tilpasse samfunnet til eit klima i endring.

Heile embetet er involvert i arbeidet, og det er satt ned ei tverrfagleg arbeidsgruppe som skal drive satsinga framover. I arbeidsgruppa sitt personar med kompetanse innan plan, skogbruk, jordbruk, innkjøp, samfunnstryggleik og beredskap.

[Arbeidsgruppa](#) ynskjer eit nært samarbeid med kommunane og kan kontaktast om ulike spørsmål eller problemstillingar rundt klima i kommunane.

4.5 Tilsynskalendarer

[Tilsynskalendarer](#) er eit nytt verktøy som skal legge til rette for Fylkesmannens samordning av statlege tilsynsaktivitetar med kommunane. Fylkesmannen i Møre og Romsdal har på oppdrag frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet, (KMD) leia det nasjonale prosjektet med NY felles tilsynskalendar. Meir informasjon om dette arbeidet er å finne på [regjeringen.no](#) og [fylkesmannen.no](#).

Frå nyttår 2020 skal denne nyttast av alle statlege etatar som har planlagde kommuneretta tilsyn etter kommunelova.

Informasjon om dette er sendt ut i [brev frå KMD, datert 13.01. 2020](#), til alle kommunar og statlege tilsynsetatar.

For at tilsynskalenderen skal fungere etter intensjonen må også kommunane og fylkeskommunen ta den i bruk. Tilsynskalenderen skal gi kommunane moglegheit for betre dialog i planleggingsfasen, og ei oversikt over den planlagde tilsynsbelastninga i den enkelte kommune.

Den tekniske løysinga i tilsynskalenderen for å legge inn planar for forvaltningsrevisjonar/ rapportar er ikkje produksjonssett enda. Denne løysinga vil vere på plass våren 2020. [Tilsynskalenderen https://tilsynskalender.fylkesmannen.no/](https://tilsynskalender.fylkesmannen.no/).

Vi viser til brosjyra, [Samordning av statlege tilsynsaktivitetar i Møre og Romsdal](#), for nærare informasjon om rutinar og bruk av kalenderen i vårt fylke. Når tilsynsdatoane er samordna av Fylkesmannen, vil dei planlagde tilsyna vere offentleg i tilsynskalenderen.

4.6 Kommunebesøk – dialog om utfordringsbilde og kommunestruktur

Etter valet hausten 2019 er det særleg viktig for Fylkesmannen å ha ein god dialog med dei nye kommunestyra om Fylkesmannen sitt forhold til kommunane.

Samhandlinga mellom kommunane og Fylkesmannen, og utfordringsbildet for den enkelte kommune står her sentralt. Dette vil kunne legge til rette for gjensidig å forstå kvarandre sitt arbeid, og halde god kontakt og oppfølging gjennom heile valperioden.

Fylkesmannen har i samarbeid med fylkeskommunen utarbeidd dagsprogram og møteplan for besøk i alle dei 26 kommunane i fylket i løpet av perioden februar – april 2020. Kommunane får tilbod om kunnskap og informasjon om lover og regelverk som gjeld kommunen.

Gjennom dette vil deltakarane kunne få god innsikt i det politiske handlingsrommet innanfor den kommunale verksemda.

Mange av kommunane i fylket slit med tilstrekkeleg kapasitet og kompetanse på fleire fagområde. Ut i frå eit samla utfordringsbilde er det viktig at kommunane ser på sine sterke og svake sider, og tar reelle diskusjonar om behovet for både samarbeidstiltak og strukturendringar – og der det ligg til rette for det også vidare drøftingar om kommunesamanslåingar.

Mange oppgåver opnar også for tettare samhandling og samskaping mellom offentleg sektor, sivilsamfunn og næringsliv. Fylkesmannen vil her vere ein viktig pådrivar og samarbeidspart.

Dette forventningsbrevet vil saman med kommunestatistikk og andre aktuelle grunnlagsdokument vere eit naturleg utgangspunkt for Fylkesmannens opplegg for samordna kommunebesøk rundt om i dei ulike kommunane. Frå Fylkesmannens side vil dette danne eit naturleg utgangspunkt for vidare dialog og konstruktivt samarbeid knytt til ulike saksfelt og fagområde.

Du finn meir informasjon på heimesida vår: www.fylkesmannen.no/mr

Følg med på:

- [Kurs og konferansekalenderen](#)
- [Tilskotskalenderen](#)
- [Tilsynskalenderen](#)
- [Høyringar](#)

[Abonnør på nyheiter](#) frå Fylkesmannen i Møre og Romsdal.

